

SAHABENİN

YERİ–3

Bismillahirrahmanirrahim.

Elhamdülillahi Rabb'il âlemin. Vessalatu vesselamu alâ Resûlina Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ecmaîn.

Mü'minler olarak hadis-i şerifleri Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemle aramızdaki iman bağı olarak görebilmemiz için yani hadislerle bir diriliş yapabilmek için dedik ki her şeyden önce ashabı kiramı nereye oturttuğumuz çok önemli. Bir kaba teşbih yapmak istiyorum. Bu teşbih inşallah bir yanlış anlaşılma nedeni olmaz. Sadece teşbihten anlatılmak isteneni vurgulamam gerekiyor:

Bir insanın soy temizliği annesiyle ilgilidir. Anne kadar soydan söz edilebilir. Annenin oturduğu yer neresi ise kişinin soy temizliği de o kadardır. Ashabı kiram Allah onlardan razı olsun Kur'an'ı, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in bütün mirasını bize aktaran ana durumundadırlar. Biz Müslümanlığımızı, Allah ile bağımız olan Kur'an'ı, Peygamber aleyhisselam ile bağımız olan hadis-i şerifleri ashabı kiramdan aldık. Biz, çok temiz, kaliteli Müslümanlarız. Bizim bağımız olan Kur'an'ı Kerim, hadis-i şerifler çok iyi sadece bir sorun, ashabı kiram! Yani "anamız sorun, yoksa biz çok soyu temiz bir insanız" denemez herhâlde. Evet, bu benzetme çok böyle yerine oturmuyor olabilir ama ağır kaçsa da ashabı kiramı tam mükemmel bir yere oturtabilmenin başka bir alternatifini adeta düşünemedim.

Ashabı kiramı öyle bir yere oturtmalıyız ki onlar nübüvvet makamına, masumluğa gelmemeliler. Masum görmemeliyiz onları. Aynı şekilde ashabı kiramı bir ilahiyat fakültesinde hoca, bir camide imam da görmemeliyiz. Bizden biri de değiller. Allah'ın lütfu, Allah'ın takdiri onların Peygamber aleyhisselamla, vahiy ile aramızda bir analık mevkiinden köprü konumunda olmaları şeklinde tecelli etti. Onlar da bu tecellinin hakkını verdiler. Allah hepsinden razı olsun. Biz umumen ashabı kiramı bu gözle görürüz. On binlerce sahabiye bu gözle görürüz.

Ashabı kiramın tamamının hatta çok büyük bir bölümünün ismi, cismi elimizde değildir. Beş bin-on bin kadar sahabinin isminden söz edebiliyoruz. Gerisi sayı olarak-nitelik olarak elimizdedir ama herhangi bir şekilde 'say isimlerini' dediğimizde isim olarak elli bin sahabiye sayacak durumda değiliz. Bütün baktığımızda, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabını bu şekilde görüyoruz. Kendimizde hiçbir sahabiye irdeleme hakkı görmüyoruz. Filanca sahabi filanca hatayı işlemiş midir? Kur'an ile sabit, işlediler. Kur'an'ı Kerim zaten onların işlediği hataları düzeltmek için indi. İçkiden, alkolden, zinadan vb. hastalıklardan söz etmemiz mümkündür ashabı kiramda ama biz zaten masum görmüyoruz ki. Ortada bir sorun yok, ashabı kiram masum değil günahsız değiller. Hata etmez diye bir iddiamız yok. Kitle olarak masumdurlar. "Sahabi" kavramının ifade ettiği mefhum, masum bir mefhumdur. Aksi takdirde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz meçhul bir kitleye konuşmuş; onlar da işte iyisiyle kötüsüyle karıştırıp bize nakletmiş olur ki bu, bile bile dinimizi iki asır, üç asır, dört asır sonra bir meçhullüğe -Hristiyanlıktaki gibi artık papazların istediğini söyleyebileceği bir dine- doğru İslam'ı götürmüş oluruz. Elhamdülillah biz, "İsa Allah'ın oğludur, tanrıdır" diyen Hristiyanların bataklığında da değiliz. Musa aleyhisselamdan sonra onun ashabını kendilerine oyuncak yapmaya kalkan Yahudilerin konumunda da değiliz.

Çok orijinal bir şekilde ashabı kiramı kitle olarak Ebubekir'inden son sahabiye kadar hepsini kitle olarak Resûlullah'ın dostları aleyhisselatu vesselam görüyoruz, kitle olarak masum görüyoruz. Kitle olarak "Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem hainlik etmemişlerdir. Dinlerini basite almamışlardır." diyoruz. Bir günahla asla ittifak etmemişlerdir. Hiçbir şekilde "filancayı kaldıralım" dememişlerdir. "Filanca yeniliği getirelim." dememişlerdir. Ne Ömer'den korktular ne Ebubekir'den

ne Ali'den, hiç kimseden korkmadılar. Yanlışı "yanlıştır" dediler ama onların bireysel olarak hataları olmuştur. Zaten biz bireysel olarak mesela; Ebubekir'in dininden değiliz, Ömer'in dininden değiliz ama Ömer'in başını çektiği, on binlerce sahabinin de peşinden gittiği dindeniz.

Kitle olarak Kur'an'ımızı onlardan emanet aldık. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in şahsiyetini, hadisi şeriflerini, siyasetini, dinini onlardan emanet aldık. Kitle olarak ashabı kiramı hayranız. Onlar gibi olmaya çalışıyoruz ama bir sahabinin mezhebinden değiliz. Olmaz böyle bir şey, zaten onlar kabul etmiyorlar. Daha sonra inşallah ashabı kiramın din anlayışına ve böyle birbirlerini putlaştırmadıklarına, birbirlerini dışlamadıklarına, çok ciddi bir şekilde birbirlerinin fikirlerine saygılı olduklarına örnekler göreceğiz inşallah. Bir önceki derste ashabı kiramın bu noktaya gelişinin çok ciddi bir teslimiyetten, saygıdan, Peygamber aleyhisselam Efendimiz'e asla saygısızlık etmemelerinden kaynaklandığını bizimle farklarının da bu olduğunu söylemiştik. Biz de aynı Kur'an'ı aynı hadis-i şerifleri alıyoruz. Hatta ve hatta şöyle diyebilirim:

Şu anda benim kütüphanemde masamdaki hadis sayısı Abdullah İbni Mesud'unkinden fazladır. Hele hele benim masamda Ebubekir'den çok çok fazla hadis var. Biz, bilgi hamallığı açısından sahabiden daha iyi durumdayız. Buna rağmen iman, amel, ihlâs açısından ölçüldüğünde yani uğradıkları köye ne kadar uğradığımız bile tartışılabilir. Yani ashabı kiramla aramızda diyar diyar fark var. Bu nereden kaynaklanıyor? Teslimiyetteki saflıktan kaynaklanıyor. Önceki dersimizde bunun örneklerini gördük. Bu derste de birkaç örnek göreceğiz. Özellikle burada "ashabı kiramın dinimizde nereye oturuyor" bunu konuşuyoruz. Bu oturdukları koltuğu hak edip etmediklerini konuşuyoruz. Yani bu koltuğa oturttuk onları ama bihakın mı oturttuk, bilahakk mı oturttuk? Burada oturuyorlar ama tarih onları oturttu bir kere öyle mi oluyor yoksa hakikaten Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in mirasının bekçisi olmayı hak ettiler mi?

Bu vefayı, bu hak etmişliği Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sağlığında gösterdiler. Sonradan biz Müslümanlar olarak oy birliği ile onları bu konuma getirmeye karar vermedik. Allah ve Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem bunların bu salih amellerini, ihlâslı kalplerini gördü. Neticede de Ümmeti Muhammed'in önderleri olmayı Kur'an ve hadis-i şerifleri emanetlerinde taşımayı hak ettiklerini gördü.

Bugün biz "Ebu Hureyre radiyallahu anh dedi ki, Enes İbni Malik dedi ki, Âişe radiyallahu anhum cemian dedi ki, rivayet etti ki" dediğinde binde bin tereddütsüzüz Allah'ın izni ile. Hiçbir tereddüdümüz yoktur. Mesela; çok enteresan Enes İbni Malik diyelim ki mesela on yaşındayken peygamberliğin on dördüncü senesinde Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in evine geldi. Dolayısıyla Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem peygamber olduğunda Enes'in doğmasına birkaç sene vardı. Fakat Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem'in evliliği ile ilgili bir hikâyeyi anlatıyor. Hiçbir şekilde tereddüt etmiyoruz, "yahu senin anan bile evli değildi sen nerden biliyorsun Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in evliliği ile ilgili bir olayı" diye düşünmüyoruz. Hadice ile ilgili bir olay anlatıyor. Mesela; Miraç'la ilgili konuşuyor. Miraç olduğunda Âişe Annemiz bir veya iki yaşındaydı veya üç yaşındaydı, çok küçüktü. Âişe Annemiz henüz bebeklik yıllarındaydı olay olduğunda ama Miraç'ı anlatıyor. Benzeri onlarca olay var. Daha garip bir misal; sahabe kendisi hicretin yedinci senesinde Müslüman oldu. Beşinci yıldaki bir olayı anlatıyor. Hiçbir zaman hiçbir âlim bunu sorgulamamıştır. Niye sorgulamamıştır? Doğru, bu sahabe çocuktu, bu sahabe o zaman Müslüman olmamıştı. Bu sahabe bunu bilme ihtimali zayıf. Mesela; Ebubekir ile radiyallahu anh Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem işte filan yerde beraber bulunuyorlar. Orada olmayan birisi: 'şöyle dedi

Ebubekir, böyle yaptı Peygamber aleyhisselam' diye bize olayı anlatıyor. Herhâlde bunun filmini izlemedi. Nasıl anlatıyor? "Sen orda yoktun demek ki senin anlatımından şüphe etme hakkımız var demiyoruz." Niye demiyoruz? Çünkü sahabiyi biz blok olarak kabul ettiğimizden bizim için bir blok olarak önemli.

Mesela; Enes ibni Malik radiyallahu anhin Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem'in evliliğini bilmesi mümkün değil. Veya geç Müslüman olmuş bir sahabe ilk yıllardaki bir olayı bilmesi mümkün değil. Yahut da bir dağda, bir gezide Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashabından birisi ile konuştuğu bir olayı orda olmayan birisinin bilmesi mümkün değil. Ama A şahsı Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'den sonra veya başka bir zaman "biz Resûlullah ile böyle yaptık, şöyleydi" dediğinde bu A şahsı sahabiden B şahsına intikal ediyor bu bilgi. Biz bunu A'dan duyduğumuzda -olayın faili olan kişiden duyduğumuzda- ne kadar güveniyorsak B olan yani o olayda bulunmayan sahabiden duyduğumuzda da o kadar güveniyoruz. Çünkü ikisini aynı konumda görüyoruz. Çünkü sahabe bir olayı ha yaşamış ha yaşayandan dinlemiş hepsi bunu aynı iman kategorisinde kendilerine ait bir olay gibi görmüşlerdir.

Çok enteresan mesela; Hubeyb idam ediliyor. Allah'ın arslanı şehid ediliyor. Oradaki konuşmasını sonra biz hadis kitaplarında okuyoruz. Öldükten sonra bu herhâlde kimseye gelip bir şey söylemedi. O zaman nerden biliyoruz? Onu öldürenler, idam edip şehit edenler sonra: "Hubeyb şöyle demişti bize" diyor. Biz onun katillerinden ama sonra Müslümanlıkla şereflenmiş katillerinden o olayı öğreniyoruz. Diyoruz ki: "Hubeyb dedi ki" yahu Hubeyb bunu söylerken biz orada yoktuk. Hiçbir Müslüman da yoktu orada olsa şehit edilemezdi zaten. Ama değil mi sonra sahabilikle şereflendi, Müslüman oldu, sahabe oldu Hubeyb'i öldüren adam olduğu hâlde o verdiği bilgi bizim için muteberdir. Ashabı kiramı bu mantıkla gördüğümüzden dolayı ashabı kiramdan gelen herhangi bir bilgiyi biz "sen orda mıydın, nerden duydun" gibi koğuşturmuyoruz. Neden? Çünkü ashabı kiram birbirlerine entegre olmuş mantıkla yaşadı. "Sen şu bölüm mezunusun, ben bu mezunuyum." demediler. Hep Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in mirasının tebliğcileri oldular. Bu tebliğcilik mantığından dolayı da herhangi bir şekilde bir tanesinin bilgisi öbüründen eksik, fazla olmadı. İleride inşallah bilhassa İbni Mace üzerinden bu derslere devam ettiğimiz zaman fıkıh konularına geldiğimizde müçtehitlerin fıkıh tercihi yaparken: "Bu sahabinin sözü benim için tercih konusudur." diyecekler. Gerekçe olarak da: "Bu sahabe o olayın içindeydi, bu daha iyi anlamıştır." diyor. Öbür sahabe olayı başkasından öğrendi. Kalite tercihi yapmıştır. Bu da ağırlıklı olarak fıkıh konularındadır.

Her halükarda meselemiz şudur; ashabı kiram Kur'an'ın ve hadisin bize ulaştırıldığı silsilede ana durumdadırlar. Bizim Kur'an'ımızın, hadis-i şeriflerimizin bizimle bağlantısı nesep bağlantısı açısından ashabı kiramın üzerindeki her tartışma önce hadislere sonra da Kur'an'a ulaşır. Biz göğsümüzü gere gere: "Elimizdeki Kur'an; Hristiyanların elindeki İncil, Yahudilerin elindeki Tevrat gibi değil, berraktır." diyemeyiz o zaman. Bu mantığı oturtamayan insanlar ashabı kiramı şu bu isimleriyle münakaşa konusu yaparak güya sevdikleri Kur'an'ı ve Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellemi onu hak etmeyen dostları olarak gördükleri o şüpheli sahabilerden arındırma gibi akıllarınca bir müdafaa yaparlar. Akıllarınca diye yorumluyorum.

Her halükarda çok bilerek söylüyorum, bedelini ödemeye hazır bir mantıkla söylüyorum: Kur'an'ın ve hadis-i şeriflerin bize ulaşması açısından ashabı kiram o mantık içerisinde anamız statüsündedirler. Biz; prestijimiz diyelim, şerefimiz diyelim, nesep kalitemiz diyelim "Kur'an, Resûlullah dedi ki" diye göğsümüzü kabartırken kabarttığımız Ebubekir kadar kabartabiliriz

göğsümüzü. Eğer Ebubekir radiyallahu anhi, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem vefat ettikten sonra maddi miras, siyasi mirasına tamah edip onun belli hadislerini sümen altı yapacak bir adam olarak gördüysek ilk zayıtımız Kur'an'da başladı demektir. "Ebubekir öyle alavara dalavara yaptı." Sonra ne oldu? "Kur'an'ı sağlam bize verdi." "Maşallah."

Kur'an'a gelince Ebubekir Allah'tan korktu, hiç hata yapmadı. Çünkü Kur'an'ı Kerim dediğin kitap bize Ebubekir'in paketleyip gönderdiği bir kitap. Kur'an' a gelince çok Allah'tan korktu. Hadis-i şeriflere gelince onları siyasi menfaatine göre kullandı. Cami imamı mı zannettin Ebubekir'i? Belli hutbeleri okurken "maaşıma zarar gelmesin, tayinim çıkmasın" diye alavara dalavara zalimleri de meth eden hutbe okuyacak bir adam mı zannettin Ebubekir'i? -İsim olarak Ebubekir'i söylüyorum, ashâbı kiramın radiyallahu anhum hepsini kast ediyorum.- Ebubekir, bizim Peygamber aleyhisselamın hadislerine ve Kur'anımıza ulaşan soy itibari ile bizi Kur'an'a ulaştıran ağın üzerinde anne statüsündedir. Onun prestiji, haysiyeti, şerefi bizim Kur'an ile ve hadis-i şeriflerle bağımız anlamına gelmektedir.

Böylece hadis-i şerifleri ashâbı kiram açısından önce ele alalım dediğimizde karşımıza bir kural çıktı. O kuralı konuştuk: "Ashâbı kiramı böyle görüyoruz." dedik. Bir yan cümle daha kullandım ve dedim ki: Bu benim, benden önce bir muhaddis zatın filan fakihin verdiği bir karar değildir; Allah'ın Kuran'ındaki kararıdır bu. Bu Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ashâbı ile ilgili sözüdür. Bu sözleri de hadis-i şerifleri de tek tek okuyacağız inşallah. Binaenaleyh biz, hak edilmiş bir hakkı bugün tahkik ediyoruz. Konuştuğumuz; hak edilmiş bir hakkın tahkikidir. Biz sonradan ümmet olarak, ümmetin hocaları, hacıları toplanıp oy birliğiyle, mezhepler arası ittifakla ashâba bu unvanı lütfetmedik. Bunu Allah onlara lütfetti, Peygamber sallallahu aleyhi ve sellemi lütfetti. Elhamdülillah! Biz de onların kararını iman ederek kabul ettik.

Burada ashâbı kiramın bu kadar büyük bir unvanı, bu büyük makamı nasıl böyle Kur'an onaylı olarak hak ettikleri konusunda onlarca, yüzlerce örnek bulma imkânımız yok. Ne olup bittiği şu anda Allah Teâlâ'nın melekleri ile o ashâp arasında kıyamet gününde görülmek üzere gözlerden uzak bir diyardadır. Ama elimizde bazı ipuçları var ki bu ipuçlarından ciddi bir şekilde: "Böyleymiş demek ki bu manzara. Vay! yahu bunlar böyle yapmışlar" diye anlayabiliyoruz. Birkaç örnek daha zikredeceğim:

Ahmed bin Hanbel'in Müsned'de 12393. hadis-i şerif; Abdurrezzak'ın Musannef'inde de 10333. hadis-i şerif olarak teyit edebiliriz. Enes bin Malik, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'in ashâbından Cüleybib isimli bir zatı anlatıyor. Cüleybib; deyim yerindeyse yakışıklılığı olmayan, yaralı bereli vücudu olan, albenisi olmayan bir sahâbi, bir türlü evlenememiş. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz'e gelmiş: "Ya Resûlullah!" demiş. "Bir evlilik istiyorum, kimsenin kızını almak mümkün değil." O arada da Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem Ensar'dan birisini görmüş: "Senin kızın vardı değil mi?" "Evet, ya Resûlullah!" demiş. "Şu Cüleybib'e senin kızını alalım." demiş. "Sen mi uygun gördün ya Resûlullah" demiş. "Ben böyle istiyorum" demiş. "Oldu gitti ya Resûlullah" demiş. "Ama annesine sorayım ya Resûlullah" demiş. "O da iyi olur, iyi olur" demiş Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem. Evine gitmiş. Kızının bulunduğu bir ortamda hanımına demiş ki: "Hanım, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem kızımızı istiyor." "Kime istiyor?" demiş. "Cüleybib'e istiyor" demiş. Hanımı da demiş ki: "Yahu bizim kızımızı işte filan filan yakışıklı çocuklar istedi onları bile uygun görmedik. Biliyorsun Cüleybib yara bere içinde biri, bizim kızımızın kocası olur mu" derken kız söze karışmış, bakın kız ne cevap veriyor:

أَتُرِيدُونَ أَنْ تَرُدَّ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمْرَهُ إِنْ كَانَ قَدْ رَضِيَهِ لَكُمْ فَأَنْتَحِجُ Annesine babasına hitap ediyor kız çocuğu: “Siz, Resûlullah’ın uygun görmediğini mi uygun görüyorsunuz, uygun gördüğünü mü reddediyorsunuz?” Türkçeye ben böyle tercüme ediyorum. “Sizin reddettiğiniz şey, Resûlullah’ın kararı olduğunu düşünmüyor musunuz siz?” Annesine babasına hitap ediyor: “Eğer Resûlullah böyle dediyse getirin nikâhlayın bu çocuğu bana” diyor. Onun için kim olduğu önemli değil. Bir genç kız Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemle ilgili böyle düşünüyor.

Burada daha önce Muğire ibni Şube’inde evlilikle ilgili bir olayını öğrenmiştik. Bir anne babanın “Resûlullah böyle dedi. Evlenecek olan kızım zaten. Verdim gitti.” demesi kolay. Biz, genç bir kızın hazır annesi itiraz etmişken hiç yakışıklılığı olmayan birinin karısı olma uğruna ailesini karşısına almasını söz konusu ediyoruz. Burada en başta dedik ki; Allah ve Peygamber’i ashabın saygın olmasına, din konusundaki olgun mevkilerine karar vermişlerdir. Bunu da onlar hak etmişlerdir. Bu hak etmişliğin belgelerini yüzde yüz biz bilmiyoruz. Elimizde böyle çok yoğun bir belge yok ama Enes radiyallahu anhin anlattığı bu örnekten sadece yola çıkıyoruz. Bakıyoruz ki; böyle bir kızın bulunduğu toplumdan Allah niye razı olmasın ki! “Siz Resûlullah’ın kararını mı geri çevirdiniz?” diyor. “E, bir ben de görüşeyim; belki beğenmeyiz birbirimizi.” filan yok. Demek ki bu kızın anlayışında evlilik bedensel zevk veyahut da kişisel menfaatler veya benzeri şeylerin tamamının ötesinde, Resûlullah dediyse ölüyle bile evlenecek demek ki. Nitekim Enes radiyallahu anh diyor ki: “Neyse bu evlilik gerçekleşti. Çok zaman geçmedi.” diyor. “Medine’de bir katliam oldu diye bir haber aldık meğer Cüleybib’i öldürmüşler.” diyor. Münafıklar yakalamış öldürmüşler. Kadın dul kaldı. Nikâhlandı, ertesi gün dul kaldı ama pişman olmadı. Enes radiyallahu anh diyor ki: “Bu kadından daha cömert kadın Medine’de görmedim ben” diyor. Kendisini bu sefer infaka adanmış.

Kadıncağız Cüleybib ile evlendiği için maddi olarak sıkıntılı bir duruma düşmediği gibi moral kırıklığına da uğramamış. Hiçbir şey olmamış gibi hayatına devam etmiş. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemın hatırı için Cüleybib ile evlenmiş. Sonra mesele bitmiş. Bunu bir örnek olarak ele aldığımızda ashabi kiramın itaat konusunu mantıklarını devreye sokmadan, menfaatlerini düşünmeden itaat olarak kullandıklarını görüyoruz. Hâlbuki başka hadis-i şeriflerden de farklı farklı zamanlarda göreceğiz, Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem rızası olmadan bir kızın evlendirilmesine izin vermiyor. “Kız, kimle evlenmek istiyorsa onunla evlenecek.” diyor. “Babaların kızlarını evlendirme hakkı yoktur.” diyor. Yani baba “ben istiyorum” diye biriyle evlendiremez. Kız isterse evlenir, bunu özellikle söylüyor Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem. Kız da büyük ihtimalle bunu biliyordu. Buna rağmen hatır Resûlullah’ın hatırı var, bu hatır uğruna bekâreti, güzelliği, forsu daha önce kendisini Medine’nin yakışıklı delikanlıları istemişler tamamını silmiş. Resûlullah’ın dediği hangisi ise o olsun diye bir teslimiyet göstermiş. Bunu yaptıkları için kadınları bile bu mantığa sahip olduğu için Allah onları sevdi.

Şimdi haklı olarak çok yoğun sorular geliyor. Ben de her seferinde bunu kendime bin defa soruyordum. Yani ne farkımız var bizim ashabi kiram ile? “Kur’an aynı, iman aynı. Ne oldu onları duygulandıran, hareketlendiren şey biz de niye yok?” diye. Özellikle kadınlar bu soruyu çok soruyorlar. En son bir bayanlar toplantısında bir hanımefendi özellikle dedi ki: “Ben, bu kızların en büyüğüyüm, hepsinin babaannesi durumundayım” dedi. “Bana sormamı söylediler. Çok açık cevap verirseniz memnun oluruz.” dedi. “Nedir sorunuz?” dedim. “Benim Nesibe’den farkım nedir? Niye ben Nesibe olamıyorum?” dedi. Dedim ki: “Sen onların babaannesiysen ben seninle konuşayım, ben gittikten sonra sen onlara cevabımı söyle” dedim. “Yok, sen söyle” dedi. Nesibe, kocasından üç kadın daha bu akşama kadar bu eve gelecek diye duyduğunda: “Niye böyle yapıyorsun ben sana yetmiyor

muyum?” demişti, muhakkak derdi. Senin bu kızların ne der, gelinlerin ne der sor bakayım dedim. Ne diyeceklerini ben tahmin edeyim: “Allah’ın diğer emirlerini yaptın da bu mu kaldı? Bu hariç. Tamam, Kur’an böyle diyor ama filan hoca efendi demişti bu hak yok aslında.” En makul cevap budur. Bunun da özeti: “Üstüne üç kuma bile gönderse Allah, değil mi Allah izin verdi. Verdiyse verdi banane.” diyebilmektir.

Sabah namazına kalkmakla öbür ayetteki hürriyet arasında fark görmüyor. Bu ayette de ona üç kuma getirilmesine de bir itiraz yok. Yüreği bunu kabul eder etmez ayrı bir konu. Sabah namazına da zaten kalkarken gözlerini ovuşturup kalkıyordu. İkinci-üçüncü kumayı da herhâlde o duygularla gözünü buruştura buruştura, dudağına buruştura buruştura kabul edecektir ama Allah’tan ya âmenne ve saddaknâ diyecektir. Hatta ikinciye evlenen kocasına itiraz edenlere: “Ne yapıyorsunuz ya! Allah’ın verdiği hakkı kullandı bu adam. Size ne!” kendisi diyecektir. Sahabi kafası bu, işte bu kafayı Cüleybib’le evlenen kızcağızda görüyoruz. Bu kızcağız da âlim değil, Âişe Annemiz gibi müçtehide bir kadın da değil nihayetinde sıradan bir Müslüman. Aynı şekilde o hanımefendiye dedim ki: “Ablalara, fakir bir babaları varsa abileri ile mal mülk kavgaları olmayacak. Bu soru onlara değil. Babalarının üç dört tane apartmanı var da bunlardan abisine sekiz daire buna iki daire düştüğü zaman ne diyecekler sor.” O diyecekleri şeyin cevabı yani ne cevap vereceklerse o, ashabın kadınlarıyla bu kadınlar arasındaki farktır. Erkeklerde de aynı şey var. Yani illa kadınlarla ilgili bir olay değil.

Her halükarda mesele ashabi kiramın imanlarını beyin veya mantık filtresi diye bir filtreye takmadan kullanmalarıdır. Bizde aklımız, mantığımız filtre vazifesi yapıyor. Ne kadar o filtreden geçirebilirsek o kadar dinimizi kullanmaya çalışıyoruz, gerekiyorsa mezhep değiştiriyor, gerekiyorsa: “O ayet şu manaya gelir, bu hadis bu manaya gelir.” diyor. Ashabi kiramda bunlar olmadı, Allah onlardan razı olsun.

Bir örnek burada özellikle hepimizin dikkatini çeker. Yine Abdurrezzak’ın Musannef’inde 5367. hadis-i şerif olarak kaydedebiliriz:

Abdullah ibni Revaha ile ilgili bir olay anlatılıyor. Manzaraya dikkat etmenizi istirham ediyorum arkadaşlar, bu akılla ilgili bir olay değil. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem Cuma Hutbesi okuyacak, mescide gelmiş. Efendimiz minbere çıkmış. Ashabın bir kısmı hâlâ ayakta, yer bulamamışlar saflarda. Abdullah ibni Revaha -işte burayı mescit kabul edin- yirmi metre öteden mescide yetişmeye çalışıyor. Ashabi kiram da ayakta. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem: “Oturun, oturun!” buyurmuş. “Oturun, ayakta durmayın konuşacağım ben.” deyince ashabi kiram da oturmuşlar. Abdullah ibni Revaha da mescide yirmi-otuz metre kala nerede durduysa güneşin altına oraya oturmuş. Sonra Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem hutbesini irad etmiş, inmiş. Namaz kılınacak. Bakmış “İbni Revaha orada ne oturuyorsun?” demiş. “Ya Resûlullah, oturun buyurdun ya sen.” demiş. “Ya önümde ayakta duranlara oturun dedim ben.” demiş. “Sen mescide gelmedin ki!” “Ya Resûlullah sen ‘oturun’ dedikten sonra ben nasıl ayakta dururdum, nerde olduğum önemli değil.” demiş. Teslimiyet! İman bu! Allah onlardan razı olsun.

Bir defa orada ‘oturun’ sözünün onunla ilgili olmadığını uçan kuş bile bilir herhâlde ama Resûlullah ‘oturun’ dedi, sen ayaktasın hâlâ. Efendimiz çok hoşlanmış buyurmuş ki: “Allah seni itaat eden kullarından eylesin.” demiş. Duayı hak etti demek ki.

Burada kardeşler, bir kere daha kıyas edebiliriz: “Sakal uzatın!” diyor sallallahu aleyhi ve sellem Efendimiz; Müslüman eşinden izin almayı, filan iş yeri ile görüşmeyi Resûlullah sallallahu aleyhi

ve sellemin önüne engel olarak getiriyor. İbni Revada da camide olmadığı hâlde, 'oturun' sözü ona söylenmediği hâlde Peygamber'in 'Oturun!' emri boşa gitmesin diye yolda güneşin altına oturuyor. Biz var ya bir anket yapsak İbni Revaha'nın nüfus kâğıdını geri alırdık. 'Saf ya! Orada oturulur mu? Yanlış anlıyor demek ki!' Bize göre yaptığı uygulama hatalı bile. Fakat sorun nerede? Tekrar ediyorum; biz aklımızı filtre olarak kullanıyoruz. Akıl süzgecinden geçiriyoruz, aklımız onu rafineri ettikten sonra onu kullanıyoruz. Bu sefer de bize göre bir İslam ortaya çıkıyor. Bize göre bir Peygamber sallallahu aleyhi ve sellem anlayışı ortaya çıkıyor.

Burada Ali radiyallahu anhin bir sözü Ebu Davud'da 162. hadis-i şerif; İbni Ebi Şeybe'de 1895. hadis-i şerif, Ahmed bin Hanbel'de 737. hadis-i şerif, Dârakutnî'de de 783. hadis-i şeriftir. Şimdi Ali radiyallahu anı bu mantık anlayışına cevap veriyor: Biliyorsunuz, abdestte ayaklar yıkanır. Ama mest denen çizme gibi bir şey var. Tanırsınız, eskiler daha fazla bilirler. Mest giyerse Müslüman abdestli iken, ayaklarını yıkadıktan sonra veya bot ve çizme de aynı şeydir. Daha sonra abdest aldığı anda onu çıkarıp ayaklarını yıkaması gerekmez. Mestin üstüne mesh yapabilir. Mest, o giyilen küçük çizmenin adıdır, mesh ise onun üstünü el ile sıvamanın adıdır. Nasıl yapılır bu? Mest giydiği zaman Müslüman, abdestli giymesi lazım, bunu yirmi dört saat giyebilir. Yirmi dört saat hiç çıkarmaz. Hiç çıkarmazsa zaten giyebilir. Askerin botu hiç fark etmez. Onun üzerine elini ıslatır, üstünü şu şekilde yani parmaklarından itibaren yukarı doğru şu şekilde mesh etmek deniyor, mesh eder. Böylece abdestini almış olur. Yolculuğa çıkarsa yetmiş iki saat böyle yapabilir. Bu bir kolaylık, Şeriat'ımızın kolaylığı. Bu, Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemin mest giymekle ilgili hükümleri mütevatir derecesine yakın hadislerle sabittir.

Şimdi normalde mesti patır patır yürüyerek kullanıyorsun. Bu bir kirliliktir. "Ayağın altı kirleniyor; silerken, mesh ederken üstünü mesh edin." diyor. Ali radiyallahu anı diyor ki: "Eğer din akıl kullanılarak çözülecek bir iş olsaydı bizim mestlerimizin altını mesh etmemiz lazımdı. Ama üstünü mesh ediyoruz, kirli yerini bırakıyoruz."

Buna çok enteresan başka bir yorumlar daha var. Bu Ali radiyallahu anhin kaynakta sözünü verdiğim örneğin dışında başka bir örnek daha zikredebiliriz. Mesela; abdest, iki litre su ile yapılan bir ibadettir. Ciddi bir temizliktir. Burada bazı Müslümanlar İslam'ın temizliğe, hijyene ne kadar önem verdiğini, Allah Teâlâ'nın günde beş defa bizi suyla buluşturduğunu, abdestin önemini anlatmaya çalışanlara birisi cevap veriyor, diyor ki: "Yanıyorsunuz, abdest temizlik, hijyen için filan olsaydı 'su bulamayana toprak sür' diyor Allah, 'pisile' diyor tam. Temizlemenin yerine pisleme geçer mi hiçbir zaman." diyor. Eğer su ile yıkayıp yüzleri abdest almaktaki gaye temizlemek olsaydı, su bulamayınca teyemmüm et denmezdi. Teyemmüm ile ne yapıyorsun? Toprağa vuruyorsun; kirli, tozlu ellerini yüzüne sürüyorsun. Bu ne hijyenik ya! Toprakla hijyenik mi olurmuş? "Toprak yoksa tozlu mozlu bir yerle yap" diyor. Demek ki dinin özü mantık değildir, akıl değildir. Evet, din akıllıların dinidir. Çünkü akıllı bir insan kendini Allah'a teslim eder. Yarı akıllı olan sivri akıllı da Allah gibi düşünebileceğini zanneder, Peygamber gibi düşünebileceğini zanneder.

Din, akıl dini değildir. Akıl dini olsaydı Ali radiyallahu anhin verdiği örnek sorun olurdu. "Abdestin yerine teyemmüm niye yapıyorsun?" sorusuna cevap bulamazsın. Bu Ali örneğinden de görüyoruz; ashabı kiram Allah onlardan razı olsun, akıllarını yok kabul ettiler. Allah var, Kur'an var, Resûlullah var ne akıllı? Allah onları serbest bıraktığı zaman -ticaret yaparken- akıllarını kullandılar. Evlenecekleri zaman akıllarını kullandılar, Allah bizi serbest bıraktı. Serbest bırakmadığı zamansa

kilitlediler akıllarını, şalteri indirdiler, teslim oldular. Bu teslimiyetlerini Allah beğendi, onun için onların adı; ashabı kiram rıdvanullahi aleyhim cemian oldu.

Burada şöyle bir açıklama yapmamda fayda var: Şimdi biz, ashabı kiramı bu şekilde görüyoruz, bu bahsettiğim kıvamda görüyoruz. Efendimiz sallallahu aleyhi ve sellem de: “Ümmet’imin en hayırlısı benim zamanımda yaşayanlardır, sonra sonrakiler, sonra sonrakiler.” diyor. Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem bir sıralama yapıyor. Bu sıralamada biz on beşinci sırada mıyız, yirminci sırada mıyız bilemiyoruz. Kaçınıcı nesiliz bilemiyorum. O kadar kıvamımız düşmüş demektir. Ashabı kiramın bu yüksek kıvamı gibi bir sonraki nesil de hemen hemen öyleydi ama o oranda değildi, o kıvama yakındı. Bir düşme olduğu belli bir şey ama ashabı kiramın kendisi gibi bir nesil yetiştirmeye çalıştığı da belli.

Ali bin ebi Talib’ten yukarıda örnek verdik. Ali radiyallahu anhnın torunundan bir örnek vermek istiyorum şimdi: Ali ibni Hüseyin radiyallahu anh, yani Ali radiyallahu anhnın oğlu Hüseyin’in Ali isimli oğluyla ilgili bir olay. Bunu da yine “Şuâbu’l İman”da 7964. hadis-i şerif olarak zikrediyorum: Ali bin Hüseyin radiyallahu anhuma, hizmetçisi abdest almak için -veya işte bir sebeple- eline su döküyor. İbriği düşürüyor. Vuruyor, kafası yaralıyor Ali’nin. Bunun üzerine alttan başını kaldırıyor, bakıyor böyle, sinirlendiği belli. Hizmetçi, Âl-i İmran Suresi’nin 134. ayetini okuyor. وَالْكَافِرِينَ الْغَيْظَ “Sinirini, kinini içine gömerler onlar.” ayetini okuyor. Bu ayeti kime okuyor? İbrik kafasına vurmuş, kafasını yarmış bir de akıllılık edip وَالْكَافِرِينَ الْغَيْظَ “Sinirini içine gömerler.” ayetini okuyunca “Tamam tamam!” diyor “Tamam!” diyor. Ayetin devamında وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ diyor Allah ama. “İnsanları affederler.” diyor. “Peki, affettim seni” diyor. وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ diyor. Ayetin devamında: “Allah iyilik yapanları sever.” diyor. “Hem başımı yardım hem de şimdi bahşiş istiyorsun.” diyor. “Peki, olsun dediğin gibi olsun.” diyor. “Serbestsin, git bakalım.” diyor. Sahabi terbiyesi.

Başına ibriği düşürdü, başını yardı: “Sinirlenmeyeceksin, Allah böyle dedi.” Diyor, Âl-i İmran Suresi’nin ayetini okuyor. “Peki, sinirlenmeyelim bakalım.” diyor ama “sen bilerek düşürdün bu ibriği” diyebilirdi. Mantık yok ki. Akıl bitti çünkü ayet var. Ayet varken akıl yok! Şalter kapalı. Peki, akşam bunun hesabı görülebilir mi? Görülebilir, “Sen şimdi içine göm!” dedin sinirini. Akşam da hesap görmeyeceksin, affedeceksin. وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ “Tamam, onu da yaptık.” وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ “Biraz da bahşiş ver” İyi be! Kulağını koparsa bir çuval para alçaktı demek ki. Tabi, bir çuval para alacaktı. Allah’tan “servetini bana bağışla” demedi. “Servetini de bana bağışlayacaksın.” deseydi alacaktı. Niye alacaktı? Çünkü Allah ve Muhammed kelimelerinden sonra akıl yok, mantık yok, muhakeme yok, yorum yok. Allah konuşuyor ne yorumu! وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

“Velet! O, o demek değil. Terbiyesiz! Bir de ayeti suiistimal ediyorsun” deseydi hakkıydı. “Elimi öpecek yerde bir de başımda ayet okuyorsun.” O altta duruyor böyle, öbürü de yukarıda. Kaldırmış böyle tarif ediyor: “başını kaldırdı” diyor onunla konuşuyor. Oturuyor, öbürü ayakta. Yukarıda nasihat ediyor “affedeceksin” diyor, “ettik”, “bahşiş” diyor, “bahşiş, tamam hadi bahşışı de verdik”. Yeter ki Allah’ın ayeti okunduğunda tereddüt ettiğini kaydetmesin melekler. Dert o! Ayet okunuyor, bu cevap vermeye çalışıyor. Bunun kaydedecek melekler, bunu biliyor ama şu manzarayı da kaydedecekler: Başı yarılmış, ibriği kafasına düşürmüş, kızmamış, affetmiş bir de bahşiş veriyor. “Hadi git serbestsin.” demiş. Bu; ashap mantığı, ashabın yetiştirdiği nesil mantığı. Allah onlardan razı olsun.

Burada özellikle tekrar tekrar vurguluyorum kardeşler; ashabı kiram Allah onlardan razı olsun masum insanlar değildi. Yığınla pot kırdılar ama bu tavırların da insanıydılar. Böyle olunca Allah onları terazide tarttı, hasenatları -bu güzel tavırları- ağır basınca kazandılar.

Şunu zannetmeyelim -dersin başında da söyledim şimdi de tekrar ediyorum- Şunu zannetmeyelim: Bir melek ordusu, yüz yirmi bin melek insan şeklinde geldiler. Medine’de yüz yirmi bin melek yaşadılar. Öbür melekler de bunların sevaplarını tutup bunları cennete koydular. Böyle değil. Kimi babasının katili, kimi babasının hanımıyla evlenmiş, kimi şarapçı, kimi çocuk katili; kızını gömmüş, kırk kişi- otuz kişi öldürmüş, Peygamber aleyhisselama kılıç kaldırmış adamlar bunlar. Tam anlamıyla en derin çukurdan çıkmışlar gelmişler Medine’ye, yıkamış bunları Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem, tertemiz bir yürekle iman etmişler. Onların o geçmişini iman silmiş bir defa çünkü **الإِسْلَامُ يَجْبُ مَا قَبْلَهُ**. Kendinden öncesini sıfırlıyor İslam. Öncesi yok. O gününden sonra sıfır kilometre başlamışlar. Sıfır başlayınca bir gün bir yanlış söz söylemişler, iki puan ondan kırılmış; öbür gün hanımına bağırması, yedi puan ondan kırılmış. Öbür gün kocasını üzmüş, üç puan oradan kaybetmiş lakin gelip Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem önünde ona “Otur!” demediği hâlde Peygamber’in emri boşa gitmesin diye oturunca yirmi puan bundan kazanmış. Bu sefer on üç puan farkıyla ortada sözünü ettiğimiz zatlar olmuş. Yani burada bilinmesi gereken hakikat bu kardeşler; gram gram topladılar bunu. Bu kimliğe milim milim yürüyerek ulaştılar. Topluca Allah Teâlâ: “Hepinizi şöyle ettim.” buyurmadı. Adım adım, alınlarının terini silerek üç ileri gittiler, şeytan bunları dört adım geri attığı oldu. Üzüldüler, ağladılar; on beş adım ileri sıçradılar bu sefer. Gelgitler, indiler çıktılar sonunda kazandılar. Allah onlardan razı olsun.

Yetiştirdikleri neslin örnekliğini -onları görenlerin kalitesini- bir örnek daha açmak istiyorum. Hatip Bağdadi’nin “El-fakîh ve’l-Mütefekkih” adlı eserinde 387. paragrafında -kitap paragraf numaralarıyla kayıtlıdır- Said ibni Müseyyeb’den bir olay naklediliyor. Yine bizimle kıyas imkânı doğurduğu için bu örneği veriyorum. Şimdi şöyle bir fıkıh kuralı var: Sabahın imsak dediğimiz bir vakit var ya, sabah namazının girme vakti o vakitten güneşin doğma vaktine kadar olan yaklaşık bir buçuk saatlik bir zaman dilimi sabah namazı vaktidir. Bu zaman diliminde iki rekât farz, iki rekât da sünnet dört rekât namaz kılınır. Daha fazla namaz kılınmaz, mekruhtur. Sünnet böyle hikmeti ilahi. İşte sabah namazına imam geç geliyor. Camide on rekât namaz kılalım nafile desen mekruh oluyor. O saat, zikir ve tefekkür saatidir. Allah Teâlâ o saatte Kur’an okumamızı istiyor, tefekkür yapmamızı istiyor; namaz istemiyor. Namaz imsaktan önce teheccütte vardı. Güneş doğduktan sonra işrak vakti girecek -yirmi-otuz dakika- ondan sonra da serbest, kıl kılabilirdi kadar. Mesela; on bin rekât kılsan bir şey diyen yok. Ama bu imsakla güneş arasındaki sabah namazının vaktinde nafile olarak iki rekât namaz kılınabilir; sabah namazının iki rekât sünneti. Biliyorsunuz o sünnet de farz ayarında bir sünnettir; farz değildir, farz gibi bir sünnettir.

Said ibni Müseyyeb bir gün mescitte namazı bekliyor. Yanındaki bir Müslüman, imam gelmedi diye iki rekât, iki rekât, iki rekât kıla kıla devam etmiş. Namaz kılındıktan sonra Said ibni Müseyyeb adamı tutmuş: “Canım kardeşim! Sen iki rekâttan fazla nafile kıldın” demiş. “Evet, kıldım” demiş. “Senin yaptığının caiz olmadığını bilmen gerekiyor” demiş. Emri bi’l-maruf yapmış. O da dönmüş demiş ki: “Ebu Muhammed!” Said ibni Müseyyeb’in künyesi Ebu Muhammed. “Ebu Muhammed! Söylediğin sözü kulağın duydu mu senin?” demiş. Şimdi bu zat da tabiin değilse üçüncü nesilden yani tebeu’t tabiinden, Said ibni Müseyyeb’le aynı camide namaz kılıyor. “Ben çok namaz kıldım diye mi azap edecek bana Allah” demiş. Anlaşıldı değil mi buradaki tartışma konusu? Adam sabah namazının sünnetinden başka sünnet namaz kılmamak gereken bir ortamda fazla namaz kılmış. Said ibni Müseyyeb de “caiz değil bu yaptığın” demiş. O da çok güzel, tam böyle bir talebe itirazı gibi bir itiraz etmiş: “Çok namaz kıldım diye mi Allah bana azap edecek?” demiş. Ona verdiği cevap, altın harflerle yazılması gereken bir cevap. Demiş ki ona: **“بَلْ أَخْشَى أَنْ يُعَذِّبَكَ اللَّهُ بِتَرْكِ السُّنَّةِ”** “Hayır. Ben, Allah’ın sana sünnete uymadığın için azap etmesinden korkuyorum.” demiş.

Buradaki mantık nedir biliyor musunuz? Namaz Allah'ın emri, namazdan büyük bir ibadet yok, ibadetlerin sultanı. Rekâti şöyle, rükûu böyle, secdesi böyle, bütün bu ayrıntıları Said ibni Müseyyeb gibi bir tabii, onun gibi bir müçtehit âlim, tabiinin büyüklerinden birisi azap konusu görüyor. Neden? Çünkü namaz her ne kadar en büyük ibadetse de Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetine uymak, en büyük ilkedir. "Kılma!" dediyse kılmamaktır ilke. "Bu saatte namaz kılmamaktır" Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünneti. Sen, namaz kılarak delemesin bu sünnetini. Delersen eğer Said ibni Müseyyeb de seni azap görecektir bir Müslüman olarak görür. Şimdi mantığa baktığımız zaman Said ibni Müseyyeb'in karşısındaki zat haklı: "Namaz kıldım diye mi Allah bana günah yazacak? Namaz kılmaktan günah olur mu hiç?" Ama Said ibni Müseyyeb'in mantığı: "Resûlullah'ın yapma dediğini yaptı" bitti, tartışılacak bir şey kalmadı.

Buradan kardeşler, hangi noktaya geliyoruz? Ashabı kiram hem kendilerine hem de sonraki Said ibni Müseyyeb gibi onları takip eden ikinci mübarek nesle Allah'ın ve Peygamber'inin karşısında akıl, mantık, tefekkür bu tip şeyleri kaldırma ruhu yerleştirmişler. Akılları yok kabul etmişler ama eğer Allah ve Peygamber'i onları serbest bir yerde bıraktıysa dünyanın en zeki insanları. Müthiş zekiler, o zaman akıllarının önüne geçecek kimse yok. Ama ayet ve hadisin önünde yok hükmündeler. Orada kendilerini ölü kabul ediyorlar. Bunu Allah celle celâluhu gördü, melekleri şahit oldu, Peygamber'i şahit oldu. Üçü-beşinin hatasına rağmen blok olarak Allah onları kabul buyurdu. Bu nedenle nesil olarak ashabı kiram, bizimle Kur'an arasında köprü durumundadırlar.

Burada en baştaki ikazımı tekrar yapıyorum: İlmi bize ulaşan sahabe sayısı on bin değildir. İlmi yani bugün bir yolla "Müslümanlık böyledir" diye istifade ettiğimiz kuralları bize ashap ulaştırdı diyoruz, köprü onlar. Kaldırdığın zaman, aradan boşluk geçiyor, din yok. Ashabı kiram, en iyi ihtimalle yüz elli kadar müçtehit düzeyinde âlim yetiştirdiler. Yüz ellidir, yüz elli bir değil. Bin kadar sahabe bize yoğun bir şekilde bilgi aktardı. Kendisi âlim değil, müçtehit değil: "ben böyle yaptım Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellemle" diyor. Biz de bunu belge olarak kullanıyoruz ve: "din böyledir" diyoruz. On bin kadar sahabeyle ilgili de irili ufaklı bilgimiz var. Mesele budur ama konuşurken yüz yirmi bin sahabeyle konuşuyoruz. "Radiyallahu anhum" -"Allah onlardan razı olsun"- dediğimiz zaman bu büyük kitleyi konuşuyoruz, bir.

İki; asla ve kat' a, en başlarında Ebubekir radiyallahu anh var, en sonunda kimin olduğunu Allah'tan başka kimse bilmiyor. Bir numaranın ismi var, son numaranın ismi yok. Büyük ihtimalle de son numara Vahşi radiyallahu anhtır Hamza'nın katili fakat bu hadislerle sabit değil. Hadislerle sabit olan Ebubekir'in bir numara olduğudur. Bunu da mesela; Ali radiyallahu anhanın hadisleri daha sonra gelecek. Çocuklarından biri diyor ki: "Baba! Bu ümmetin en büyüğü kim?" diyor. "Ebubekir, yavrum" diyor. "Sonra" diyor. "Sonra Ömer" diyor. "Sen değil misin baba?" diyor. Yani "Sen en büyük değil misin?" diyor. Ali bin Ebu Tâlib radiyallahu anha ait bir söz: "Oğlum! Baban bu Ümmet'in içinden bir kişi olsa daha ne isterdi." diyor. Kendilerini böyle gördüler. Hiçbiri masum değil. Zaten Ebubekir, ona sorsan Ümmet'in en berbat adamı oydu. Ölürken: "Keşke bir vadide ineklerin, develerin yediği ot olsaydım da Ebubekir olmasaydım." diyen odur. Büyük günah sahipleri gibi ahirete gittiler. Tabi hangi günah, hangi anlayış ayrı bir mesele. Radiyallahu anhum cemian. Ama kitle olarak onları masum görüyoruz, Peygamber'in emaneti görüyoruz, Kur'an'ımızın köprüleri görüyoruz ama birey olarak her birinin Allah'la ilgili hesapları var.

"Allah ona ne dedi, buna ne dedi, öbür sahabe ne dedi?" kıyamet günü belli olacak. Birey olarak bizi ilgilendirmiyorlar. Nasıl Resûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'in nübüvveti başımızın

üstünde ama insan olarak gece uyuyormuş, yemek yiyormuş, tuvalete gidiyormuş; bu yönlerini peygamberliğiyle ilgili bir şey görüyor muyuz biz onun? Bize ne? İnsanlığı bizi ilgilendirmiyor, peygamberliği bizim başımızdadır. Ashabı kiramın da birey olarak Allah Teâlâ'nın huzurundaki hataları onlarla Allah arasında. Affetti, etmedi; azap etti, etmedi kimseyi ilgilendirmiyor. Ama toplu olarak sahabe konumunda bulunduklarında Kur'an'ımızın hatırı kadar hatırları var bizde.

Ve sallallahu ve selleme alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ecmaîn.

Velhamdülillahi Rabb'il âlemin.